

ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ПРИ БАГАТОРІВНЕВІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРА І СПЕЦІАЛІСТА ОСВІТИ

У статті подано програму педагогічної практики майбутніх бакалаврів і спеціалістів освіти у процесі навчання у ВНЗ. У програмі описано цілі, завдання, зміст діяльності студентів, а також охарактеризовано знання і вміння, якими має оволодіти студент під час проходження педагогічної практики на кожному курсі навчання в університеті.

Ключові слова: педагогічна практика, багаторівнева підготовка, бакалавр, спеціаліст.

Зміст педагогічної практики визначається орієнтацією на три основні фактори: необхідність професійного розвитку особистості студента, навчання педагогічної діяльності, підготовка освіченого викладача-предметника. Відповідно до цього в програмі педагогічної практики виділяються вимоги до знань і вмінь студентів за такими блоками дисциплін: загальнокультурним, психолого-педагогічним, предметним.

Педагогічна практика відіграє важливу роль у підготовці вчителя високої кваліфікації. Вона має стати тією ланкою, яка поєднає викладання психолого-педагогічних дисциплін зі спеціальними. Крім того, найважливішою умовою підвищення кваліфікації майбутнього вчителя є його науково-теоретична база, уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, у житті школи.

Метою статті є опис програми педагогічної практики студентів в умовах багаторівневої підготовки бакалавра і спеціаліста освіти.

Психолого-педагогічні дисципліни вивчаються на всіх рівнях підготовки бакалавра й спеціаліста освіти. За кожною дисципліною передбачено психолого-педагогічну практику студента в школі. Психолого-педагогічна практика спрямована на оволодіння основами педагогічної й психологічної культури, різними технологіями спілкування, управління, саморегуляції стосовно практичного використання цих технологій у навчально-виховному процесі школи. Педагогічна практика спрямована також на навчання самостійного конструювання нових педагогічних ситуацій і форм навчання на основі диференційованого, індивідуалізованого підходу до того, кого навчають.

Багаторівневою підготовкою бакалавра освіти не передбачено неперервну педагогічну практику студентів, яка багато років проводилася. Студенти з I курсу відвідували школу, де вони проводили виховні заходи, спілкувалися з учителями, учнями. Сьогодні на організацію такої практики не виділяються години. Тому викладачам доводиться переглядати зміст практики. Колективи кафедр педагогіки й психології організовують цю практику шляхом лабораторно-практичних занять. Ми здійснили спроби розроби-

ти зразкову програму безперервної педагогічної практики при підготовці бакалавра освіти.

Програма педагогічної практики студентів I курсу.

Основною метою програми є: розвиток стійкого інтересу до педагогічної діяльності; ознайомлення студентів з моделями шкіл.

Завдання практики: ознайомлення студентів з різними типами шкіл (школа-гімназія, школа-ліцей, коледж). Вивчення різних моделей розвитку шкіл; ознайомлення студентів із завданнями й основними напрямками навчально-виховної роботи школи на сучасному етапі; навчання використанню діагностичних методів.

Зміст педагогічної діяльності студентів I курсу.

Педагогічна діяльність студентів I курсу включає: знайомство з директором школи і його заступниками. З'ясування в ході бесіди з директором школи педагогічних основ діяльності школи й формулювання їх, якщо таке відсутнє. Відповіді на такі питання:

- особливості школи та її соціальне оточення (рівень розвитку педагогічного колективу, наявність органів самоврядування, зв'язок з іншими освітніми установами тощо);
- матеріальна база школи (тип будови, аудиторний фонд, кабінети, бібліотека, спортивний і актовий зали тощо);
- наявність у школі педагогічного лідера (директор, заступники директора, учителі), його творчий портрет;
- шляхи науково-педагогічного зростання педагогів школи: вивчення педагогічної літератури, методичні семінари, вивчення досвіду інших шкіл і педагогів, проведення експериментальних досліджень тощо.

Ознайомлення з різноманітними моделями педагогічних систем шкіл, що відрізняються одна від одної характером системотворчих зв'язків у ланцюжку: концептуальні ідеї – діяльність – відносини; їх аналіз: модель самоврядування (модель відносин); модель комунарської школи (організація колективної діяльності); модель коледжу, ліцею, гімназії (елітарні школи); модель трудової школи (що розвивається як виробнича система); модель асоціації клубів (школа-комплекс, в основі – дозвіллева діяльність); модель школи сімейного типу (для малокомплектних шкіл); модель спортивної школи; модель екологічного ліцею тощо.

Аналіз системи ідей, що відбивають спосіб життя й діяльності школи, її особливість і унікальність.

Психолого-педагогічне вивчення школярів, їхніх інтересів, життєвих цінностей. Уміння користуватися діагностичними методами, навчитися виділяти факти, педагогічні ситуації, які необхідно продіагностувати.

Необхідний мінімум професійно-педагогічних умінь студента-першокурсника: аналізувати й оцінювати власну навчальну діяльність з вивчення психолого-педагогічних дисциплін; визначати конкретні завдання власного професійного самовдосконалення; здійснювати педагогічне діагностування; підготувати творчий звіт про своє професійне зростання.

Виконанню цієї програми сприяють семінарсько-практичні заняття з психолого-педагогічних дисциплін.

Педагогічна практика студентів II курсу.

Цілі практики: вивчення і теоретичне осмислення педагогічних явищ у навчальній і виховній діяльності з дітьми шляхом організації семінарсько-практичних занять з психолого-педагогічних дисциплін; оволодіння способами самодіагностики професійно-особистісного розвитку; розробка прогностичної концепції та програми професійно-особистісного розвитку.

Завдання практики: ознайомлення з основними напрямками діяльності вчителя (з профілю спеціальності) і класного керівника; ознайомлення з організацією роботи класного кабінету зі своєї спеціальності; закріплення й поглиблення психолого-педагогічних знань у процесі їх творчого використання при вирішенні завдань виховання й розвитку школярів; практичне оволодіння змістом і системою роботи школярів в умовах літнього відпочинку в дитячих таборах.

Зміст педагогічної практики студентів II курсу.

Педагогічна діяльність студентів II курсу включає: ознайомлення із плануванням роботи з предмета (тематичне, календарне, поурочне), із планом класного керівника; ознайомлення з організацією роботи кабінету зі своєї спеціальності; визначення ставлення школярів до навчання, інтересу до предмета (зі своєї спеціальності); підготовка й проведення одного на вибір класного заняття з предмета (бесіда, екскурсія, предметний вечір, вікторина, конкурс, предметна олімпіада, заняття гуртка, проблемне факультативне заняття тощо).

Отже, професійна орієнтація студентів II курсу набуває якісно нового рівня. Виконання перших практичних завдань у мікропроцесі усвідомлюється не лише як сукупність певних ситуацій-дій, а і як ілюстрація педагогічної теорії. Актуалізується когнітивний компонент у практичній діяльності, створюються передумови для виявлення потреби в педагогічних знаннях.

Необхідний мінімум професійно-педагогічних умінь, якими має опанувати студент II курсу: планування групової роботи із предмета; планування виховної роботи дитячого колективу; уміння організувати позаурочну роботу зі свого предмета; уміння аналізувати ситуацію спілкування учителя з учнями; уміння побудувати діалогове спілкування з дітьми; уміння аналізувати свою діяльність, спрямовану на професійне становлення.

Завершується педагогічна практика студентів I–II курсів виконанням творчих робіт, що є своєрідним показником їхніх досягнень у здобутті професійних знань і вмінь.

Педагогічна практика студентів III курсу.

Мета практики: практичне оволодіння змістом і системою роботи з колективом школярів в умовах школи й літнього відпочинку дітей у період канікул.

Завдання педагогічної практики: закріплення й поглиблення психолого-педагогічних знань у процесі їх творчого використання при вирішенні завдань виховання й розвитку школярів (як у школі, так і в літніх таборах відпочинку дітей); формування умінь з організації тимчасового дитячого колективу в літніх таборах відпочинку; удосконалення педагогічних умінь з виявлення пізнавальних і професійних інтересів школярів та їх впливу на розвиток.

Зміст педагогічної діяльності студентів III курсу включає таке: вивчення цікавого досвіду одного вчителя, системи роботи класного керівника; виявлення спеціальних здібностей і соціальної активності учнів з метою їхнього розвитку в навчальній і позанавчальній діяльності; участь у поточній навчально-виховній роботі, плануванні й організації колективних творчих справ з дітьми в літніх таборах відпочинку; розробка конспекту одного уроку відповідно до вимог проведення його в групі студентів (процес імітації).

Для студентів III курсу важливою є літня педагогічна практика. На відміну від попередньої, у відомому змісті дискретної практики (один раз на тиждень), ця практика характеризується неперервністю. Студенти працюють вожатими, вихователями впродовж чотирьох тижнів у специфічних умовах літнього табору відпочинку дітей. Актуалізується орієнтація на цілісний педагогічний процес поза навчальною діяльністю, коли відсутній безпосередній вплив типових для школи факторів. Студенти самостійно організовують життєдіяльність тимчасового дитячого колективу, основу якого становить дитяча організація. Зміст практики цього етапу реалізується на семінарі за методикою виховної роботи в дитячому таборі відпочинку, під час інструктивно-методичного табірної збору й безпосередньо в процесі роботи в дитячому таборі відпочинку. У результаті літньої педагогічної практики рівень готовності студентів до навчально-виховної роботи з дітьми значно зростає за всіма показниками, що впливають із завдань педагогічної практики в цілому. У ній уперше знаходять вираження й реалізацію системотворчі принципи практики: системність, безперервність, цілісність і комплексність.

Педагогічна практика студентів IV–V курсів.

Завдання педагогічної практики: подальший розвиток загальнопедагогічних умінь і навичок, набутих студентами на семінарсько-практичних заняттях з психолого-педагогічних дисциплін (а також за методикою предмета), які проводилися в більшості випадків у школі; комплексне вивчення змісту роботи різних типів шкіл, особистості школяра й учнівського колективу; педагогічне планування всіх видів навчально-виховної роботи в класі; обґрунтований вибір і творче використання засобів і методів виховання з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей учнів; педагогічне співробітництво з дитячими об'єднаннями й взаємодія з батьками учнів; самоаналіз досягнутих результатів навчально-виховної роботи; творче використання рекомендацій учених за технологією виховання; формування професійних умінь учителя-предметника, визначення й розв'язок

навчальних і виховних завдань кожного уроку, позакласних занять з предмета, доцільний відбір змісту навчального матеріалу, обґрунтоване використання форм і методів навчання з урахуванням особливостей розвитку учнів класу; творче використання рекомендацій учених щодо педагогічних технологій навчання; творчий і індивідуальний підхід до використання педагогічної теорії в організації навчально-виховного процесу в конкретному класі.

Організація навчально-виховної практики студентів IV–V курсів.

Практика починається з ознайомлення із системою навчально-виховної роботи школи, що передбачає: а) бесіду з адміністрацією, учителями, класним керівником, методистом; б) вивчення документації (планів роботи вчителя-предметника й класного керівника, планів роботи гуртків і дитячих об'єднань).

Зміст практики студентів IV курсу.

Зміст практики передбачає вивчення програми, тематичних і поурочних планів учителя-предметника, плану позакласної роботи із предмета, плану роботи класного керівника (майстри виробничого навчання, вихователя), плану роботи дитячих об'єднань, ознайомлення з навчально-виховною роботою школи; включення в навчальну й позакласну роботу із предмета спеціальності, планування, відвідування, проведення такої роботи, аналіз уроків; включення у позакласну виховну роботу в класі (групі), її планування, проведення виховних заходів, їх аналіз; виконання творчих і методичних робіт; вивчення рівня знань і ставлення школярів до предмета; виявлення причин відставання окремих учнів.

Практика на V курсі ускладнюється за тими самими позиціями як логічне продовження попередньої практики. На V курсі передбачається проведення системи уроків і позакласних занять з предмета (заняття гуртка, предметний тиждень, олімпіада), системи виховної роботи відповідно до плану вчителя, класного керівника (вихователя) школи або СПТУ. У центрі уваги – урок як основна форма організації навчального процесу, навчальної діяльності. Студенти V курсу мають практично освоїти урок і усвідомити його як одиницю процесу, зрозуміти його завдання, функції, методику, форми організації й контролю, оцінити його якість, ефективність, його місце в системі тощо. Самостійному проведенню уроків передують його кількаразове спостереження й аналіз. Осмислення теорії й методики уроку поряд з іншими формами навчання приводить до переробки знань, засвоєних у курсах психології, педагогіки й методики.

Студенти V курсу опановують уміння на основі низки уроків з певної тематики, проводять їх порівняльно-педагогічний аналіз і визначають виховні й освітні цілі й успіхи в їх досягненні; зіставляють структуру різних уроків і оцінюють її доцільність; розкривають задум учителя з відбору змісту й методів навчання у роботі над провідними ідеями, опорними поняттями в межах навчального предмета; оцінюють використання індивідуальних, групових і колективних форм роботи, застосування прийомів тво-

рчої роботи на уроках; коментують навчальні досягнення школярів із засвоєння знань конкретної теми (розділу) курсу.

Список використаної літератури

1. Сохрина В.Г. Система общественно-педагогической практики студентов / В.Г. Сохрина // Пути повышения эффективности учебно-воспитательного процесса в педагогическом вузе. – Челябинск : ЧГПИ, 1985. – С. 73–77.
2. Теория и практика высшего педагогического образования / под ред. В.А. Слостенина. – М. : Прометей, 1993. – 117 с.
3. Харламов И.Ф. Педагогическая практика: старые и новые подходы / И.Ф. Харламов // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 72–78.
4. Чекалева Н.В. Методологические основы образовательного профессионального образования студентов педагогических вузов / Н.В. Чекалева // Образовательные стандарты и развитие личности. – Омск : ОмГПУ, 1995. – С. 14–17.

Майский Г.Ю. Программа педагогической практики при многоуровневой подготовке бакалавра и специалиста образования

В статье представлена программа педагогической практики будущих бакалавров и специалистов образования в процессе обучения в высшем учебном заведении. В программе описаны цели, задачи, содержание деятельности студентов, а также охарактеризованы знания и умения, которыми должен овладеть студент в процессе прохождения педагогической практики на каждом курсе обучения в университете.

Ключевые слова: педагогическая практика, многоуровневая подготовка, бакалавр, специалист.

Maikiy G. Student teaching program in a multi-level bachelor's and education specialist

In the article presents the program of teaching practice for future undergraduate and professional education in the process of learning in higher education. The program describes the aims, objectives, content of students, as well as characterize the knowledge and skills that students should acquire during the passage of practice teaching in each course at the university.

Key words: teaching practice, multi-level training, bachelor, specialist.